

SUADA HUBANIC-HOŽIĆ

KIŠNI ČOVJEK

Ja sam dijete kiše. Majku često sanjam, a kao da je nisam ni imao, jer sam je izgubio s tri godine. Imao sam staru fotografiju iz njene mladosti i taj trag ljepote je jedino što mi je ostalo od nje. Kao kroz gustu maglu, vidim njene oči boje neba dok me zagrće peškirom nakon kupanja. Pokislog od ljetnog pljuska, kupava me, i dok mi češlja kosu pjevuši:

*«Okupala majka svoga malog medu, pa mu obukla čistu bijelu košulju.
Postelja je čista, u koju će leći, sam će sebi mirisati, ko čovjek najveći».*

Samotnički život s ocem ponekad je ličio na dane bez sunca. Patio sam za majkom. Moj otac još više za svojom drugom. Tiho i predano okopavao je jedinu njivu, od čijeg prihoda smo se prehranjivali. Kao sjen, da ne dosadi ni zraku koji udiše, s grbom koja ga je još više vukla zemlji, brinuo se za plodove koje će mu ona dati. Osluškivao je svaki damar prirode.

U noćima kraj vatre, kao dva brodolomnika, slušali smo jedan drugog. Bio je ratno siroće, bez ikog svog na svijetu. Za njega su svi ratovi bili bez broja i bez smisla, osim onih koje čovjek vodi sa sobom, s ciljem da pobijedi zlo u sebi. «*Otkako je ljudi, bilo je i ratova. Varaju se oni koji im određuju broj! A najveći je onaj rat koji čovjek vodi protiv sama sebe u želji da porazi zlo*» - govorio je. U domu za ratnu siročad prvi put je osjetio zamjenu za toplinu materinske ljubavi; no i to je kratko trajalo. Hranu im je spremala punačka žena, kojoj su muž i sin stradali od bombardovanja. Pogođena svojom sudbinom, pokušavala je da pronađe utjehu u djeci koja su rasla bez roditelja. Izdvajala je mog oca, jer se on sam izdvajao sa svojim žalosnim pogledom, i grbom koja je rasla zajedno s njegovim tijelom. Osjetljiva na njegovo stanje, gledala ga je drugim očima nego ostalu djecu.

Zvao ju je Dobra téta. Njegovi tanjiri sa hranom uvijek su bivali vrhom ispunjeni, krišom bi mu sipala mlijeko; da ima pred spavanje. Odjeću bi nosila kući na pranje, a na staroj mašini bi mu šila košulje i pidžame. Pronašla je u njegovim očima pogled svog petogodišnjeg sina koji joj je na rukama umro. To malo igračaka što je ostalo iza njega, poklonila mu je i iz daleka posmatrala njegovu igru. Kad se jednom razbolio, ostala je i svaki čas mu maramicom kvasila čelo. Iskonska ljubav prema majci u dubini njegovog bića, bila je živa. Kao žiška koja šuti ispod pepela i čeka svoju priliku da ponovo postane vatra. Dobra Téta je za njega mijesila kolače, krpila mu čarape, vodila ga na šišanje i na kraju ga povelala kući.

Živjela je u dijelu kuće koju je dijelila s porodicom muževljeva brata. Na nju su gledali kao na višak koji nikom ne treba. Jedva su čekali njen kraj, da se usele i u tu sobicu koja joj je ostala iza muža. Kad ga je dovela, smrklo im se. Te zime je padao najljepši snijeg. Imao je s kim da se grudva, sankka i grije. Ono što je osjećao prema njoj, bilo je više iz zahvalnosti. Uspjela je da ga uvjeri da ljudi mogu voljeti jedni druge mada ih

krv ne vezuje. Svaka žena je majka, mislio je, čak i ona koja ne rodi dijete, može da to dijete zavoli kao da ga je rodila.

Prošla je zima, snijeg je iskopnio, pupoljci su se pojavili na stablu kajsije koja se vidjela s prozora sobice u kojoj su živjeli. A onda, jedno jutro, nakon dugog dozivanja, jedva je shvatio zašto se ne odaziva. Krenuo je da je probudi. Uzalud ju je drmusao i sklanjao pramen kose koji joj je zaklanjao ukočen pogled. Sve je brzo bilo gotovo, ispratili su je kao stari kofer odavno bačen u podrum. A on se ponovo vratio u dom.

Nije volio da priča o nastavku njegovog života u domu. Bez Tété ništa više nije bilo isto. Više niko nije imao da mu krpi čarape, krije mlijeko pod krevet, da ga golica ne bi li mu izmamio osmijeh. S punjoljetstvom je izašao iz doma, noseći sa sobom samo medvjedića od slame, uspomenu od Tété. Igračka kojom se igrao njen sin. Ulaskom u svijet odraslih, poželjet će da se vrati čak i u tako sumorno djetinjstvo. Nedovoljna briga društva natjerala ga je da umjesto u đaćke klupe, zakorači u školu života. Nijedna vrata na koja je pokucao nisu se otvarala. Kad bi ga vidjeli sa onom njegovom grbom, sumnja da umije bilo što raditi, ocrtavala bi se na licima prije nego što bi išta rekli. Odbačen i sam, smucao se gdje je stizao. Onda ga je primio neki štavar kože da mu pomaže. Ponudio mu je malu napuštenu štalu kao dom. Donio mu stari pocijepani jorgan, a njegova žena se smilovala i poklonila mu jastuk. Bio je zahvalan na svemu. Kad ne bi bilo posla oko koža, išao bi na ćupriju i čekao da ga neko uzme kao najamnika. Kopao bi ljudima temelje za kuće, obrađivao zemlju, cjepkao drva, šta god da su tražili od njega. Uvjerivši se u snagu njegovih ruku, kad god bi nekom trebao za krampu i lopatu, uzimali bi ga.

Idući u korak sa svojom sudbinom, ne prkoseći joj, dospio je jednom u neko selo da ljudima cijepa drva. Uzimali su ga zato što se nije cjenkao oko zarade, već koliko mu ko pruži. Naviknut da živi od mrvica, hranio je svoju dušu i od najmanje ljudske pažnje.

Nakon prvog iscjepkanog metra drva kod domaćina koji ga je unajmio, prišla je njegova kćerka i prinijela mu da jede. Nije je ni pogledao. Naviknut da u očima ljudi vidi sažaljenje, često i gađenje, radije je birao pogled u zemlju nego u njihove oči. Tek kad mu je drugi put prišla i spustila čašu vode i kocku šećera, podigao je oči. Već je odmicala okrenuta leđima. Zapazio je da joj je jedna noga kraća i da hramlje. Pred kraj dana završio je sa cjepkanjem i spremao se otići. Domaćin ga je zamolio da i sutra dođe i poradi mu po njivi za dnevnicu. Starac je bio oronuo i nije više bio za rad. Obradovao se što će biti posla i za sutra.

Sutradan je poranio i odmah se latio posla. U neko doba, djevojka što hramlje mu je donijela da jede. Ovog puta je pogledao i ugledao oči čije se plavetnilo utapalo u boju neba. Nisu progovorili ni riječi. Nastavio je da vadi krompire iz zemlje. Primijetio je da posmatra njegove ruke. Nakon obavljenog posla, molio je Boga da se neko drugi u tom selu nađe kom će bilo šta raditi, samo da se opet vrati. Može i bez onih mrvica koje mu tutnu u ruku, samo da se vrati. Posrećilo mu se kad ga je uzeo pod nadnicu prvi komšija. Mogao se ponadati da će pojesti još koju kocku šećera i popiti čašu vode iz njenih ruku. Jednim okom je pratio sjekiru a drugim njene korake. U

trenutku nepažnje, posjekao se, i krv iz povrijeđene ruke je šiknula. Vrisnula je i potrčala k njemu. Razmotala pojas, podigla krvavu ruku i zamotala je. Ruka je počivala u njenom krilu poput ranjenog diva. Uhvatio je taj zadivljeni pogled i znao je da će te ruke biti njegovo najjače oružje. Kad se udaljila, poljubio je sjekiru i zahvalio joj se.

Usljed povrede, cjepkanje drva se produžilo za još neki dan. Nakon toga, više niko u selu nije imao potrebu da ga unajmljuje. Morao je da se vrati. Ostavio je svoje srce na onoj njivi, pored izvađenih krompira i kocke šećera koja je mirisala na njene dlanove.

To je bila moja majka. Rođena s jednom kraćom nogom, nikada nije ni pomišljala na udaju. Kao ni njeni roditelji, kojima je bila jedino dijete. Otac joj je već bio u dubokoj starosti, a majka obnevidjela. Iako otežanog hoda usljed kraće noge, stizala je obaviti sav posao u kući. Otkako je vidjela ruke moga oca, nisu joj više izlazile iz glave. Ponovnom susretu, nijedno od njih se nije nadalo.

Na proljeće ga je ponovo neko iz njenog sela unajmio da mu preore njivu. Gledao je prema kući, ali nikog nije mogao vidjeti. Kroz priču sa ljudima, saznao je da joj je otac zimus preselio. Imat će razlog makar na vrata da pokuca.

Bog nikog nije ostavio bez svog druga i sve je stvorio u paru. To što neko ostane sam, razloga je puno. Neko se rodi pod zvijezdom koja mu ne osvjetljava put do njegove polovine, ponekom samoća šapuće da je sloboda najbolje društvo, a nekom je suđeno da traži i nikad ne nađe, jer je možda kucao na pogrešna vrata.

Otac mi je uvijek sramežljivo govorio kako se preznojavao dok nije progovorio i rekao joj ono što ni meni nije htio da kaže šta. Taj trenutak je čuvao kao dragulj slučajno pronađen na đubrištu svog života.

Došao je da dijeli sudbinu sa njom. Obnevidjeloj majci je bilo najvažnije da joj je kćerka sa njom. Zavoljela je i zeta. Činilo joj se da joj je kćerka dovela muškarca sa rukama u čije dlanove je mogao da stane cijeli njen svijet. Nije dočekala da me sretno, njeno prvo i jedino unuče. Ne videći, spotakla se na krlju dok je unosila drva, udarila glavom i namjestu ostala mrtva.

Rođen sam u praskozorje jednog septembarskog jutra. Lagano se bližila zora i tamne sjene su se smanjivale i gubile u ćoškovima. Dok je nebo razgrtalo svoju tamu, u trenutku mog dolaska, bol koja je cijepala utrobu moje majke i teret briga koji je pritiskao grudi mog oca, kakvo će se dijete roditi, odjednom je zamijenio moj plač. Prasak zore i stidljivo izletanje sunca prekinula je grmljavina i pljusak koji se sručio na krov našeg malenog doma. Mračan trenutak zamijenjen je svijetlom tačkom u koju su gledali moji roditelji. Otkup za svu bol i patnju, prigušen u suznim pogledima koji provjeravaju svaki pedalj mog tijela, napokon je izručen u njihov drhtavi zagrljaj. Tek pošto su se uvjerali da sam rođen zdrav, brana je popustla i čuo se jecaj. Morali su dati oduška pritajenim brigama koje su se kao zmijske otrovnice ugnijezdile u njihovim grudima. A kiša je lila kao iz kabla. Možda je htjela da okupa moju hromu majku, mog grbavog oca i mene, zdravog i tek pristiglog iz daleka. Kiša

je rahmet koji budi pospane. Dobrodošlicu joj žele sjemenke ispod zemlje, biljke iznad nje, životinje koje gmižu, hodaju, trče ili lete. I ljudi koji u malom vide veliko. Otac je izašao van, postavio lavor da se napuni kišnicom i rekao ženi koja je pomagala oko majke da ugrije vodu i njome me okupa. Blagoslovljena kišnica, spuštена s nebeskih visina, nosila je poruku za mene. To je bio moj prvi susret sa kišom.

Moja majka je bila krhka, nježna duša. Njene zjenice punile bi se postepeno duševnim plavetnilom, koje može stvoriti samo dubina vode i dubina ljudskih osjećanja. Imala je glas od kojeg je i cvijeće oko nje raslo i bujalo. Kad bi radila po kući, svaku stvar koju bi dotakla, očistila ili premjestila, propratila bi pjesmom. Kasnije sam često pokušavao da se sjetim tih pjesama, ali nisam uspijevao i pitao bih oca da mi kaže koja je bila majkina najdraža pjesma. Nakon pitanja, shvatio bi koliko mu je teško padalo da odgovori i ušitio bi se. A onda bi on, kroz nekoliko dana, tiho zapjevao dok bi mi postavljao da jedem, onako kako je to majka radila: *Snijeg pade na behar, na voće*. Ta pjesma mi je postala štit kojim sam se branio da je ne zaboravim.

Majka je voljela što sam naslijedio njene oči, a očeve ruke. *Pokupio si nam ono najljepše*, smiješila bi se dok bi mi ljubila dlanove. Znala je koliko volim kišu. Opravdavala je to mojim prvim kupanjem i prijateljstvom od prvog daha. A otac me je navikavao da ne govorim *kiša pada*, već da kažem *kiša se spušta*. Govorio bi mi: *Kad bi kiša padala, sve bi živo ubila. Na zemlji ništa živo ne bi ostalo. Zamisli da za nešto što dolazi iz nebeskih visina kažemo: pada?! Nije nego spušta se. Bog je naredio kiši da se spusti lagano i bude rahmet svima*.

Čim kiša počne da se spušta, vuklo me je da izađem i sretnem je. Obuje mi majka crne gumene čizme, stavi mi kesu preko glave koju skinem iza prvog ćoška i krenem da tražim barice i šljapkam po njima. Uzdignem glavu prema nebu i isplazim jezik koliko je dugačak. Pijem svaku kapljicu koja mi ovlaži jezik i držim oči širom otvorene da prate putanju spuštanja mojih malih prijatelja. Kad bi mislila da je dosta, da mogu da se razbolim, majka bi kucala na prozorsko staklo i molećivo mahala da uđem. Iako pokisao do kože, nijednom to nije bio razlog moje prehlade. Razboljevao sam se kao svako dijete i kašljao i kihao, ali nikada zato što sam stajao na kiši. Nakon druženja s kišom, majka bi me svaki put okupala. Bojala se da ne dobijem vaške. Kad god bih se uplašio da ću zaboraviti majku, prizivao sam u pomoć sjećanja na boju njenog glasa dok me posušuje i oblači: *Okupala majka svoga malog medu, pa mu je obukla čistu bijelu košu. Postelja je čista u koju će leći, sam će sebi mirisat kô čovjek najveći*.

Kad mi je bilo tri godine, majka je opet ostala u drugom stanju. Moja nesuđena sestra ili brat, bili su razlog njene smrti. Nešto je krenulo po zlu, nikada se nisam usudio pitati oca u vezi s tim. Samo sam znao da je majka jedno jutro, sa stomakom koji joj se već poznavao, osvanula sva u krvi i da su je jedva iznijeli do volunskih kola i dalje prijevozom do gradske bolnice. Nikada se nije vratila, iako nisam prestajao da je čekam na kućnom pragu.

Djeca ne razumiju smrt. Kad neko ode, oni misle da će se jednom vratiti. Čekao sam i bio ljut što ne dolazi. Kad bi poželio majku, pitao bih oca *kad će se vratiti*, a on bi odgovarao: *Mi ćemo otići njoj*. Onda bih ga molio da kupi konja, da ga uzjašemo i što brže stignemo do nje. Stalno sam imao osjećaj da je tu negdje iza mojih leđa, tiho otvara vrata i na prstima se prikrada, provjerava jesam li ušuškan, ostane malo i koji trenutak kasnije još tiše zatvara vrata.

Otac je disao, jeo, spavao, ali nije živio. Zaboravio je kako izgleda dolazak proljeća, cvjetanje zumbula, jabuke koje zriju, kukuruz koji se vrše i drva koja se pripremaju za zimu. Iako je sve to radio, ni u čemu se nije mogla nazrijeti njegova prisutnost. Obradivao je zemlju, kopao, sadio, zalijevao, pljevio, brao, cjepkao, ali nije bio tu. Bol je odraz nečije patnje, slutnja najdublje tajne, ali ne i njeno rješenje. Nije znao kako da se izbori s tim stanjem. Čini mi se da se predao tom stanju i zavolio ga. Imao je ljude koji su unaprijed zakupljivali njegov rod i ponekad bi odlazio do grada da se s njima dogovara. Kad bi otišao, uvijek bi sa zebnjom u srcu čekao njegov povratak.

Jedne godine, kad sam već napunio pet godina, cijelo ljeto kiša nije silazila. Svako jutro, otac se budio s pogledom uprenim u nebo. Osjećao sam njegov nemir i brigu, a nisam znao kako da mu pomognem. U voćkama oko kuće, na povrću i cvjetovima počeli su da se pojavljuju crveni pauci kojima je pogodovala suša i koji su uništavali rod, a iz svojih zemljanih hodnika su uvečer izlazili rovci. Jedne večeri sam ostao dugo budan moleći Boga djetinjim jezikom, da nam pošalje kišu: *Bože, kaži kiši da se spusti*. Ne znam zašto, ali sam na kraju dodao: *Bože, ubij crvenog pauka koji nam jede krastavce!*

Otac me je ujutru probudio tapšući me po obrazu: *Izađi da sretnoš kišu*. Odavno nismo bili sretniji. Istrčao sam bosonog u pidžami. Otac mi se pridružio. Uхватili smo se za ruke i okretali se ukруг dok mi se nije zavrtjelo u glavi. Gledao sam nebo, zahvaljivao se, osjećajući da je i majka s nama. Obojica smo imali taj osjećaj. Sreću je jedino pomalo mutila krivica zbog onog crvenog pauka čije sam ubistvo naručio.

Onda su došle neke druge godine. Otac je smišljao načine kako da me školuje. Kupio je kravu, prodavao mlijeko i sir, počeo da uzgaja piliće i sve to da bi se našlo za, kako bi imao običaj reći, *visoke škole*. U gradu me je prihvatio majčin amidža. U njihovoj kući punoj svega i svačega, nedostajala mi je naša jednostavnost i skromnost. Kažu da se ljudi brže navikavaju na bolje. Zavisi od toga šta oni doživljavaju pod tim *bolje*. Ako je bolje: leći u veći krevet i prejedati se i kad nisi gladan, naučiti da se smješkaš prikrivajući pravo mišljenje i ostavljati utisak pametnog a biti budala, onda sam se prije nalazio u mnogo boljim prilikama! Ljudi su izumili mjerila za sve i svašta, može se izmjeriti nečija umnost i dubina džepa, ali metar da izmjeri dubinu nečije duše, nit je bio nit će biti izmišljen. Čak i da se izmisli, malo ko bi znao rukovati tom spravom! Nisam bio nezahvalan za ono što je učinio amidža i njegova porodica, ali nisam mogao ni da prihvatim površnost njihovog života, daleko od bliskosti sa zemljom, njivom, kišom. U velikom gradu najteže sam se privikavao na veliko smeće. Kad bih prolazio pored tih gomla, šaputao sam: *Bože, sačuvaj me nečistoće, nečistih misli i nečistih djela*. Neobično mi je bilo i to što ljudi za onaj dan kad nas kiša počasti svojim spuštanjem govore *loš dan!* I što se

grad zašareni od kišobrana svih boja i veličina. Hodajući bez žurbe i kišobrana u kišnom danu, za mnom su šaputali: *Eno ga, ide Kišni čovjek.*

Kad sam stao na svoje noge, zaposlio se i mogao sebi da priuštim da plaćam stan, jedva sam nagovorio oca da pođe sa mnom. Pristao je kad sam ga uvjerio da ćemo redovno obilaziti kuću i njivu. Mislio sam da ćemo duže biti skupa.

Tek što smo ustalili svoj red i navike, otac je počeo da sve više slabi i topi se. Njegova borba sa bolešću pretvorila se u naš zajednički rat protiv neprijatelja. Taj *baksuz*, kako je zvao **rak na mozgu**, *ostavit će me bez pameti*. Njegova želja da me ne optereti svojom bolešću bila je glavni motiv njegovog junačkog držanja. Nije se žalio, nije ječao, nije me noću budio. Samo bi me s vremena na vrijeme zamolio da ga odvedem u naše selo.

Bili smo na selu. Soba je bila prepuna uspomena i koju **bismo** god stvar dotakli, pržila je svojom vrelinom. Otac je imao potrebu da nešto kaže, ali ga je snaga izdavala. Bio je neobično smiren i gotovo da je uspio leći na leđa. Blago me povukao za rukav i dao mi znak da sjednem pored njega. Zadrhtao sam od neke slutnje i pokušavao da prikrijem neobjašljiv strah. *Dodji, sjedi pored mene*. Iako sam već sjedio pored njega, tako je pokušao da dobije na vremenu za ono što će reći. *Šteta*, rekao je, *opet nema kiše, sve će se osušiti. Uberi nam malo divlje nane pa nam pristavi čaj*.

Izašao sam ubrati nane i gledao u nebo, tražeći oblačke po njemu. Kada sam ušao, bio je opruženiji nego ikada, ruka je visila pored tijela, a glava položena po sredini jastuka.

Nije stigao da mi kaže, ili mi je sve rekao, nikada neću saznati šta je od to dvoje. Sjeo sam do njega, ni nesretan ni sretan. Kao derište kojem misli skaču s brda na brdo i razbijaju se poput golih koljena, ne znam zašto sam na to mislio, ali mislio sam da nikome na svijetu ne dugujem ništa. Sve što jesam i što nisam, dugujem svom ocu, mislio sam.

Razdužen i od najmanjeg duga, kada smo ga nosili, grba je tabutu davala poseban izgled. Za mene, izgledao je poput prijestolja na kojem nose mog vladara. Nije potrebna hrabrost kada se ispraćaju roditelji. Potrebna je svjesnost da se samo na kratko rastajemo. Negdje u daljini čula se grmljavina. U trenutku kada smo ga spuštali u mezar, javile su se prve kišne kapi, a potom je kiša počela da se sve jače spušta na svježju humku mog oca. Naučen da budem jak, rijetko sam kad u životu imao priliku da plačem. Ne zato što su suze odraz slabih, već što slabe one koji su oko nas. Priznajem, i kad sam plakao, nikada nisam volio da me neko vidi. Šetao bih po kiši koja se bratimila s mojim suzama. Sam u gomili koja se vraćala s groblja, iz dubina se javila prva, a onda druga, treća i tako redom. Suze izmješane s kišom, mojim prijateljem od rođenja. Da me skrivaju, da me ohrabre, da me okupaju kao nekad. Da ne mislim ni na šta drugo osim na nju.